21/03/2021

Οι άγνωστες τοιχογραφίες του τσολιά Θεόφιλου Χατζημιχαήλ

/ Επικαιρότητα

«Ύστερα από τον Θεόφιλο δε βλέπουμε πια με τον ίδιο τρόπο. Αυτό είναι το σπουδαιότερο κι αυτό είναι το πράγμα που δεν μας έφεραν τόσοι περιώνυμοι μαντατοφόροι μεγάλων ακαδημιών. Ο Θεόφιλος μας έδωσε ένα καινούργιο μάτι» έγραψε ο Γιώργος Σεφέρης. Κι εκεί στον ελαιώνα στο Πυργί της Μυτιλήνης, λίγα χιλιόμετρα έξω από την πόλη, στον παλιό οικισμό του Κέδρου, δίπλα στη θάλασσα βλέπεις τα πάντα αλλιώτικα. Πόσο μάλλον όταν στο παρεκκλήσι του Αϊ Γιάννη, κάτω από ένα μεγάλο κέδρο, δάχτυλο θαρρείς του Θεού που δείχνει τη γη και το «σημείον μέγα» ετούτο, συναντάς και τον ίδιο το Θεόφιλο Χατζημιχαήλ.

Που πέθανε στις 22 Μαρτίου του 1934, πριν 87 χρόνια, στο σπιτάκι που έμενε στην οδό Δήλου 27 της Μυτιλήνης λίγα μέτρα από το νεκροταφείο του Αγίου Παντελεήμονα. Εκεί τον παραχώσαν, στο τμήμα των απόρων που στα τελευταία χρόνια συνήθιζαν να θάβουν όσους πνίγηκαν στο πέρασμα του Αιγαίου. Μα δήλωσαν στο Δήμο πως πέθανε στις 25 Μαρτίου, φουστανελάς ήταν ο κουρελής ζωγράφος, είπαν να γελάσουν και με το ξόδι του. Έγραψαν στο δημοτολόγιο πως πέθανε ανήμερα της γιορτής των άλλων φουστανελάδων που τρελοί κι αυτοί τα βάλανε με το Σουλτανάτο.

Ο Θεόφιλος Χατζημιχαήλ ή Θεόφιλος Κεφαλάς ή Κεφάλας, γεννήθηκε κάπου στα 1870. Στο έργο του λένε οι ειδικοί κυρίαρχο στοιχείο είναι η ελληνικότητά κι η εικονογράφηση της ελληνικής λαϊκής παράδοσης κι ιστορίας. Στα 18 του χρόνια εγκατέλειψε το οικογενειακό περιβάλλον κι εργάστηκε ως θυροφύλακας («Καβάσης») στο Ελληνικό Προξενείο της Σμύρνης. Στα 1897, βρίσκεται στο Βόλο ζωγραφίζοντας σε σπίτια και μαγαζιά. Κι από εκεί στο Πήλιο. Ζωγραφίζοντας και συμμετέχοντας στη διοργάνωση λαϊκών θεατρικών παραστάσεων σε εθνικές γιορτές πάντα σαν ήρωας της Ελληνικής Επανάστασης.

Το 1927 επιστρέφει στη Μυτιλήνη. Οι πατριώτες του τον υποδέχονται με πειράγματα. Κι αυτός αρχίζει να ζωγραφίζει σε ντουβάρια σε χωριά. Για ένα πιάτο φαί και λίγο κρασί. Και μια πρόσκαιρη στέγη. Σε αυτήν την περίοδο ανήκει και το εκκλησάκι του Αι Γιάννη στον Κέδρο. Τούρκικος οικισμός με λιοτρίβι που ανήκε σε Τούρκο που είχε ανταλλαχτεί με τη Συνθήκη της Λωζάννης, ο Θεόφιλος πρέπει να ζωγράφισε το νεόκτιστο εκκλησάκι για τις ανάγκες των νέων κατοίκων του οικισμού, προσφύγων της Μικρασίας.

Στον νότιο τοίχο ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. Στο βόρειο ένας Ρωμαίος στρατηγός, ο Ταξιάρχης, αγαπημένο θέμα του Θεόφιλου Χατζημιχαήλ και «φίλος του» όπως αποκαλούσε τον Αρχιστράτηγο των «επουρανίων δυνάμεων ασωμάτων». Και στην κόγχη του ιερού πίσω από το Σταυρό μια Παναγιά Πλατυτέρα.

Κανείς δεν ξέρει το αν και πόσες ακόμα τοιχογραφίες είχε το παρεκκλήσι του Άι Γιάννη στον Κέδρο της Μυτιλήνης. Λίγοι ξέρουν την ύπαρξη του. Ακόμα λιγότεροι την ύπαρξη των ζωγραφισμένων από το Θεόφιλο τοιχογραφιών.

Φανερά ασυντήρητες, αδόξαστες αυτές σε σχέση με εκείνες που αποκολλήθηκαν από τα ντουβάρια και μεταφέρθηκαν σε μεγάλα σαλόνια ή τους πίνακες που ζωγράφισε ο Θεόφιλος στα τελευταία της ζωής του, παραγγελμένους από τον τεχνοκριτικό Στρατή Ελευθεριάδη – Τεριάντ. Ετούτοι κατέληξαν σε Μουσεία.

«Μπαίνοντας στο Μουσείο του Θεόφιλου», έγραψε ο Στέλιος Σκοπελίτης ότι του είπε ο Τσαρούχης, «όταν κρεμάστηκαν όλα του τα έργα, για μία στιγμή σκέφτηκα τη ζωή του, την πίκρα να μη σε καταλαβαίνουν, τη φτώχεια, την πείνα, την απλυσιά. Όμως, άμα είδα τα έργα του κατάλαβα ότι έζησε σ' ένα ακατάπαυστο πνευματικό πανηγύρι και τα βάσανα της ζωής είναι τίποτα, είναι πενταροδεκάρες γι' αυτόν που έζησε αληθινά και μπόρεσε να καταλάβει το μεγαλείο της ζωής. Οι ειρωνείες του κόσμου, οι κλεψιές των εμπόρων και των φιλότεχνων, η κάθε είδους αδικία εξαφανίζονται μπροστά στην υπέρτατη δικαιοσύνη της αρμονίας».

Επέτειος του θανάτου του φουστανελά ζωγράφου που τόσο αγάπησε το Μεγαλέξαντρο και το Νικηταρά τον Τουρκοφάγο.

Για τη γάτα του τη Μαρουλιώ που υπεραγαπούσε δε μάθαμε ποτέ τι απέγινε. Δε νοιάστηκε κανείς. Για τα χρώματα του στις τοιχογραφίες στο παρεκκλήσι του Άι Γιάννη του Κέδρου, 87 χρόνια από το θάνατο του, ποιός θα νοιαστεί;

Πηγή: ΑΠΕ-ΜΠΕ